

Το Ευαγγέλιο της Κυριακής - (Τελώνου και Φαρισαίου)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Ορθόδοξη πίστη](#)

Σκέψεις στο Ευαγγέλιο της Κυριακής

‘“Ανθρωποι δύο ανέβησαν εις τό ιερόν προσεύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος καί ὁ ἕτερος Τελώνης’ (Λουκ. 18, 9)

α. Ἐνας θεωρούμενος ἅγιος και ἕνας θεωρούμενος αμαρτωλός βρίσκονται στον ἴδιο χώρο του ναοῦ, για να προσευχηθούν. Ο ἕνας, ο Φαρισαῖος, γεμάτος αρετές που επιβεβαιώνονταν στην πράξη, καταδικάζεται: η προσευχή του απορρίπτεται.

Ο ἄλλος, ο Τελώνης, γεμάτος ἀπό αμαρτίες και αδικίες, δικαιώνεται: η προσευχή του γίνεται αποδεκτή ἀπό τον Θεό. Στην αρχή του Τριωδίου, της ευλογημένης περιόδου που εκβάλλει στον Σταυρό και την Ανάσταση του Κυρίου, η Εκκλησία μας προβάλλει το ανατρεπτικό αυτό σκηνικό. Για να μας θυμίσει ὅτι ἕνας εἶναι ο δρόμος της περπατησιᾶς μας σ’ αὐτόν τον κόσμο: ο δρόμος της τελωνικής κραυγῆς: «ο Θεός, ἰλάσθητί μοι τω αμαρτωλώ». Τι τελικά συμβαίνει;

β. 1. Και οι δύο, και ο Φαρισαῖος και ο τελώνης, επιτελούν κάτι που εκ πρώτης

όπως φαίνεται καλό: προσεύχονται. Παγκοσμίως και πανθηρησκειακώς, η προσευχή θεωρείται ότι είναι μία από τις ανώτερες ενέργειες της ψυχής του ανθρώπου, αν όχι η ανώτερη, κατεξοχήν δε στον Ιουδαϊσμό και τον Χριστιανισμό. Ο Ιουδαϊσμός κατανοεί την προσευχή ως καρπό της πρώτης και μεγάλης εντολής του Θεού, της αγάπης προς Εκείνον. «Αγαπήσεις Κύριον τον Θεόν σου εξ όλης της ψυχής σου, εξ όλης της καρδιάς σου, εξ όλης της διανοίας σου, εξ όλης της ισχύος σου». Αναφέρεσαι στον Θεό και διαλέγεσαι με Εκείνον, τον Οποίον καλείσαι να αγαπάς καθ' ολοκληρίαν, γιατί σε δημιούργησε, σε φροντίζει, σε διακυβερνά, είναι ο τελικός κριτής σου. Με το δεδομένο μάλιστα της «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν Αυτού» δημιουργίας σου. Κι ακόμη περισσότερο, εκεί που η προσευχή θεωρείται ότι πιο φυσικό και αναγκαίο μπορεί να υπάρξει στον άνθρωπο, κατά κυριολεξίαν θέμα ζωής και θανάτου, είναι στη χριστιανική πίστη. Διότι ο Χριστός ερχόμενος στον κόσμο προσέλαβε τον άνθρωπο, τον ένωσε με τον Εαυτό Του, τον έκανε μέλος δικό Του, κάτι που ενεργοποιείται στην Εκκλησία με το μυστήριο του βαπτίσματος, του χρίσματος, της εν μετανοία μετοχής στη Θεία Ευχαριστία. Δεν είναι τυχαίο που ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος λέει ότι η προσευχή είναι πιο αναγκαία και από την ίδια την αναπνοή, είναι η ίδια η ζωή του ανθρώπου. «Μνημονευτέον του Θεού μάλλον ή αναπνευστέον», σημειώνει συγκεκριμένα, δηλαδή: πρέπει να μνημονεύουμε τον Θεό περισσότερο από το να αναπνέουμε. Ούτε είναι επίσης τυχαίο που ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος ορίζει την προσευχή ως «συνουσία του ανθρώπου με τον Θεό».

2. Κι όμως! Αυτό που θεωρείται ανάγκη και ζωή, μπορεί να γίνει οσμή θανάτου, καταστροφή και όνειδος για τον άνθρωπο. Που σημαίνει: μπορεί να προσεύχεσαι και η προσευχή σου να είναι αναποτελεσματική, να γίνεται απορριπτέα, να αποστρέφει ο Θεός το πρόσωπό Του από αυτήν. Κι αυτό γιατί; Διότι όχι η προσευχή καθ' εαυτήν, αλλά ο τρόπος που την πραγματοποιεί κανείς είναι το ζητούμενο. Συμβαίνει κάτι παρόμοιο με οτιδήποτε θεωρείται καλό και ενάρετο: όχι το φαίνεσθαι, αλλ' η ουσία, η «καρδιά» είναι εκείνο που δίνει τον θετικό χρωματισμό. Η ελεημοσύνη για παράδειγμα. Δεν αρκεί να δίνεις στους άλλους. Σημασία έχει με τι καρδιά το δίνεις, γιατί αυτό μετράει και βλέπει ο Θεός. «Άνθρωπος εις πρόσωπον, Θεός εις καρδίαν βλέπει». Ο Κύριος το δίλεπτο της πτωχής χήρας μακάρισε και όχι τα πολλά που έβαζαν στο γαζοφυλάκιο οι πλούσιοι Φαρισαίοι. Διότι η χήρα έδωσε από το υστέρημά της, όλο το βιος της, ενώ οι άλλοι από το περίσσευμά τους. Η νηστεία, το ίδιο. Και πάλι ο Κύριος κατέκρινε την υποκριτική νηστεία των Φαρισαίων, γιατί την έκαναν «προς το θεαθήναι τοις ανθρώποις».

3. Γιατί λοιπόν δεν δικαιώθηκε η προσευχή του Φαρισαίου; Πώς αυτό που φαινόταν θεάρεστο κατακρίθηκε;

(1) Διότι ο Φαρισαίος δεν στάθηκε ενώπιον του Θεού, αλλά ενώπιον του εαυτού του. «Σταθείς προς εαυτόν» λέει, και όχι «προς τον Θεόν». Η προσευχή του δηλαδή

ήταν μία δοξολογική αναφορά στο είδωλο που είχε κατασκευάσει για τον εαυτό του. Τον εαυτό του «λιβάνιζε» με τα λόγια της προσευχής του, έχοντας ως θυμίαμα τις υποτιθέμενες αρετές του. Οι αρετές του Φαρισαίου δεν ήταν ο καρπός της παρουσίας του Θεού στη ζωή του - ό,τι τονίζει ο λόγος του Θεού - αλλά το αποτέλεσμα, καθώς νόμιζε, της δικής του αυτόνομης προσπάθειας: «νηστεύω δις του Σαββάτου, αποδεκατώ πάντα όσα κτώμαι». Η καύχησή του λοιπόν ήταν μονόδρομος. Το εγώ του ήταν και ο Θεός του. Ποιος μπορούσε να παραβληθεί μαζί του; Κι ο Θεός ο ίδιος ήταν υποχρεωμένος να υποκλιθεί στο «μεγαλείο» του. Η Βασιλεία του Θεού ήταν δεδομένη γι' αυτόν κατάσταση.

Η περιγραφή της «προσευχής» του Φαρισαίου παραπέμπει ασφαλώς στη στάση του Εωσφόρου, του πρώτου αγγέλου που ξέπεσε, όπως καταγράφεται ήδη στην Παλαιά Διαθήκη. Ο Εωσφόρος παρουσιάζεται «μεθυσμένος» από το φως του - φως του Θεού στην πραγματικότητα που δεν το κατανοεί - και τις αρετές του. «Δεν μπορεί παρά να είμαι Θεός» είναι προφανώς η σκέψη του. «Θα στήσω τον θρόνο μου απέναντι στον Ύψιστο». Και το αποτέλεσμα είναι παραπάνω από τραγικό: «εθεώρουν τον σατανάν - λέγει ο ίδιος ο Κύριος - ως αστραπήν εκ του ουρανού πεσόντα». Η πτώση δηλαδή του Εωσφόρου και η μεταβολή του σε σατανά, σε αντίπαλο δηλαδή του Θεού, σε διάβολο. Το ίδιο δεν συμβαίνει όμως και με την «προσευχή» του Φαρισαίου; Ίδια αλαζονική και υπερήφανη συμπεριφορά, ίδιο και το αποτέλεσμα: η παταγώδης πτώση • η αποστροφή του Θεού • ο δαιμονισμός!

(2) Διότι ο Φαρισαίος «προσεύχεται», και από το ύψος των αρετών του, ως «θεός», καταδικάζει και κατακρίνει τον κόσμο όλο: «Ουκ ειμί ώσπερ οι λοιποί των ανθρώπων». Για να γίνει πιο συγκεκριμένος: «ή και ως ούτος ο τελώνης». Το βλέμμα του και τα λόγια του, «πύρινη ρομφαία» για τον ταλαίπωρο τελώνη, τον «αμαρτωλό». Πρέπει να ένιωσε μια γεύση στυφάδας στο στόμα του, καθώς τον ανέφερε. Η κατάκρισή του γίνεται εξουδένωση του αμαρτωλού. Ίσως και να απόρησε πώς μπορεί και ζουν τέτοιοι άνθρωποι, που μολύνουν τον κόσμο των «καθάρων» σαν κι αυτόν ανθρώπων, αναπνέοντας τον ίδιο αέρα με αυτούς. Η προσευχή του λοιπόν, γεμάτη υπερηφάνεια και καύχηση για τον εαυτό του, πλήρης αποτροπιασμού και κατάκρισης για τον αμαρτωλό.

4. Γιατί δικαιώθηκε όμως η προσευχή του τελώνη; Πώς η ενέργεια του αντικειμενικά αμαρτωλού κάμπει τον Θεό και προσφέρει Αυτός πλούσια τη χάρη Του σ' εκείνον; Διότι ακριβώς στάθηκε ενώπιον του Θεού εν μετανοία. Δηλαδή με επίγνωση των αμαρτιών του, η οποία τον έκανε να νιώθει ταπεινός και μηδαμινός, αλλά και με πίστη στο έλεος και την αγάπη Εκείνου. «Ο Θεός ιλάσθητί μοι τω αμαρτωλώ». Η επίγνωση και η πίστη αυτή συνιστούν τις βάσεις της μετανοίας. Στο πρόσωπο του τελώνη της παραβολής ψάβουμε τα αληθινά σημάδια της, τα

οποία δείχνουν ποια στάση ανθρώπου αποδέχεται ως στάση δικαίωσης από Εκείνον ο ίδιος ο Θεός. Κι αυτήν τη στάση τη χαρακτηρίζει ο Κύριος ως ταπείνωση. «Ταπεινοίς ο Θεός δίδωσι χάριν».

Σ' αυτήν την προσευχητική στάση, εκεί δηλαδή που ο άνθρωπος είναι στραμμένος μόνο στον εαυτό του, θρηνώντας τις αμαρτίες του, δεν υπάρχει ίχνος κατάκρισης για τους άλλους. Το αντίθετο μάλιστα: στρέφοντας τα βέλη της κριτικής του ο τελώνης μόνο προς τον εαυτό του, απαλλάσσει από κάθε καταδίκη τους άλλους, υψώνοντάς τους υπεράνω του εαυτού του. Κι αυτό θα πει: όποιος κοιτά τον εαυτό του και τα δικά του αμαρτήματα, δεν έχει χρόνο για να βλέπει τα σφάλματα των άλλων, καλύτερα: βλέπει τους άλλους ανωτέρους από αυτόν. «Τη ταπεινοφροσύνη αλλήλους ηγούμενοι υπερέχοντας εαυτών», που λέει κι ο απόστολος Παύλος: με την ταπείνωση να θεωρείτε τους άλλους ότι είναι ανώτεροί σας. Τι άλλο σημαίνει η διπλωμένη στα γόνατα στάση προσευχής του τελώνη, μακριά από τους άλλους – «μακρόθεν εστώς» – και μη τολμώντας ούτε τους οφθαλμούς του να σηκώσει επάνω; – «Ουκ ήθελεν ουδέ τους οφθαλμούς εις τον ουρανόν επάραι».

5. Έτσι η προσευχή του, που είναι ο τύπος της δικαιωμένης από τον Θεό προσευχής, έχει το χαρακτηριστικό της ταπείνωσης, ως βίωσης, καθώς είπαμε, της αληθινής μετάνοιας, με επίγνωση της αμαρτίας, με πίστη στην αγάπη του Θεού, με έλλειψη οποιασδήποτε επικριτικής διάθεσης απέναντι στον συνάνθρωπο. Γι' αυτό βεβαίως έγινε και ο τύπος της προσευχής της Εκκλησίας. Το «Κύριε ελέησον», ή με την πιο ανεπτυγμένη του μορφή «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με τον αμαρτωλόν», αποτελεί επακριβή μεταφορά της τελωνικής προσευχής «ο Θεός ιλάσθητί μοι τω αμαρτωλώ». Ότι ο τελώνης εισέπραξε από την προσευχή του, τη δικαίωση που είπε ο Κύριος – «κατέβη ούτος δεδικαιωμένος ή εκείνος» – το ίδιο μας προσφέρει και η Εκκλησία με όλη την ατμόσφαιρά της, που κινείται ακριβώς σε αυτόν τον ρυθμό. Κι από την άποψη αυτή ο τελώνης για την Εκκλησία είναι ο τύπος του αγίου. Όχι βεβαίως για τις αμαρτίες του, αλλά για τη μετάνοιά του. Ξέρουμε πια και εμείς πώς να στεκόμαστε απέναντι στον Κύριο, ώστε να δικαιωνόμαστε.

γ. Η παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου ξεκινά το ευλογημένο Τριώδιο, που θα εκβάλλει, όπως είπαμε, στον Σταυρό και την Ανάσταση του Κυρίου. Η Εκκλησία μάς ανοίγει τα μάτια από την αρχή: ο δρόμος για την Ανάσταση είναι ο δρόμος της μετάνοιας και της ταπείνωσης. Και η προσευχή του δρόμου αυτού είναι το «Κύριε ελέησον». Ας πάρουμε στα χέρια μας, κρυφά και όχι φανερά, το κομποσχοίνι, και ας γίνει η κάθε στιγμή μας ένας κόμπος από αυτό. Το «Κύριε ελέησον» ας γίνει ο ρυθμός της ζωής μας. Το αποτέλεσμα είναι γνωστό: η δικαίωσή μας και η χάρη του Θεού μας.

Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη

Πηγή: synodoiporia.blogspot.gr